

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות - ספטמבר 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד ענבר צדוק

צוות המחקר: סוניה בוקובזה, חן בן-אליעזר, ניצן דורנבוים, רן יוסף, אבקילש קולץ', שיר רוזנצוויג

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

מרכיב הלגיטימציה ב"אסטרטגיית צה"ל", פרק בתוך הספר "אסטרטגיית צה"ל" בראי הביטחון הלאומי

במסמך "אסטרטגיית צה"ל" שפורסם באוגוסט 2015 נכללת התייחסות רבה לחשיבות של שימור הלגיטימציה לפעולה הצבאית. פנינה שרביט ברוך מנתחת במאמרה את הגורמים המשפיעים על הנושא ומציגה המלצות כיצד לשמר ולהגביר את הלגיטימציה. המחברת מדגישה כי תנאי הכרחי, אם כי לא מספיק, כדי להשיג לגיטימציה לפעולה הצבאית הוא שתהיה חוקית. לכן נדרש לחזק את ההפנמה שחשוב לכבד את המשפט בתוך צה"ל ולהפחית את החשדנות הקיימת כלפי המשפט והמשפטנים בקרב חלק מלובשי המדים. הפנמה כזאת נחוצה גם מחוץ לצה"ל - בקרב ההנהגה המדינית והציבור בכללותו. במקביל ממליצה המחברת לפעול נגד המאמצים לעוות את דיני המלחמה או את העובדות בשטח וליצור את הרושם שפעולות חוקיות הן בלתי לגיטימיות.

לשם כך חשוב להשתלב במהלכים הבינלאומיים המבקשים לבלום את המגמה הזאת של מתן פרשנות מצמצמת ומגבילה לחופש הפעולה של הכוחות הנלחמים בלחימה אסימטרית. נוסף על כך יש להמשיך להשקיע מאמצים ומשאבים בשיפור האופן שבו מוצגת המציאות כדי למנוע סילוף של העובדות.

דוח ועדת החקירה של מועצת זכויות האדם ביחס למבצע 'צוק איתן': ניתוח ביקורתי פנינה שרביט ברוך עורכת ניתוח מפורט של הדוח של ועדת החקירה העצמאית שמונתה על ידי מועצת זכויות האדם של האו"ם, אשר חקרה את אירועי מבצע "צוק איתן" בקיץ 2014. הדוח, שפורסם ביוני 2015, מציג תמונה ביקורתית מאוד על התנהלות ישראל והוא דוח בעייתי מאוד עבור ישראל, בפרט מאחר שממצאיו עשויים להשפיע על החלטת משרד התובעת של בית הדין הפלילי הבינלאומי אם לפתוח בחקירה פלילית נגד ישראל בגין חשד לביצוע פשעי מלחמה במהלך מבצע זה. המחברת מוצאת כי הדוח כולל: ניתוח עובדתי בעייתי, המתמקד בתוצאות של הפעילות הצבאית ולא בהתנהלות עצמה; ליקויים בנייתו המשפטי, שמתבסס באופן עקבי על פרשנויות משפטיות שנויות במחלוקת; חוסר מומחיות מקצועית רלבנטית לגבי אופן ההתנהלות הצבאית והטיה ברורה נגד ישראל לכל אורך הדוח. המחברת מסכמת כי כל אלה, כפי שמובאים ומנותחים במזכר, מעוררים ספק רב לגבי המקצועיות והאובייקטיביות של הדוח ומשליכים על הרצינות שיש לייחס למסקנותיו (ספטמבר, [מזכר 160](#)).

התארגנות ישראל להגנה בסייבר: תמונת מצב ומשמעויות

שמואל אבן, דוד סימן טוב וגבי סיבוני מתייחסים במאמרם להקמתה של הרשות הלאומית להגנת הסייבר באפריל 2016, שנועדה לשפר את שיתוף הפעולה בין כל גורמי המשק הרלבנטיים באמצעות הקמת רשות אזרחית, שעיסוקה בתחום הגנת הסייבר בלבד. הכותבים מתארים את המחלוקות והמתחים שליוו את הקמת הרשות ומבהירים את תחום סמכותה הבלעדי. הם מציעים כי מטה הסייבר יתרכז בנושאים הקשורים לתחום הסייבר הלאומי בכלל, כי יוגדרו ממשקים וחלוקת אחריות בין הרשות, צה"ל וקהילת המודיעין; וכי ייקבעו קריטריונים ומבחנים מעשיים לבחינת כושר העמידה של מערך ההגנה בסייבר, שיאפשרו להעריך את המצב הקיים ואת התרומה הנוספת של העשייה בעתיד. הם מדגישים כי הצעת ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, במסגרת דוח שפרסמה באוגוסט, כי צה"ל יהיה אחראי על הובלת הגנת הסייבר במדינה במלחמה אינה הולמת את המציאות הקיימת, בעיקר בשל העובדה שמי שאינו מצוי ופועל לעומק במרחב הסייבר המדינתי בשגרה יתקשה לקחת אחריות אפקטיבית על המשימה עם המעבר למצב חירום (18 בספטמבר, [מבט על](#)).

הסכם החשמל בין ישראל לרשות הפלסטינית כהיגיון מנחה ומודל פעולה

קובי מיכאל מנתח במאמרו את הסכם החשמל שנחתם בספטמבר 2016, בין משרד האוצר הישראלי ומפקדת תיאום פעולות הממשלה בשטחים לבין הרשות הפלסטינית, אשר מסדיר את החזר החובות הפלסטיניים לחברת החשמל ואת תחזוקתה ופיתוחה של רשת החשמל ע"י הרשות הפלסטינית (להלן: "ההסכם"). הכותב מפרט ארבעה הגיונות מנחים להסכם: היגיון

מדיני, היגיון ביטחוני, היגיון כלכלי, והיגיון הומניטרי. לטענת הכותב, ההסכם מוכיח ששיתופי פעולה מקצועיים מעין אלו יכולים להיעשות בין הצדדים גם בעתות של קיפאון מדיני, כך שבעתיד ההסכם ישמש מודל להסכמים דומים בתחומים שונים. באופן זה, יהיה אפשר לשפר את המשילות הפלסטינית ולהכינה ליום בו תקום מדינה פלסטינית (21 בספטמבר, [מבט על](#)).

ארצות הברית, סוריה ונשק כימי: סימפוזיה בלתי גמורה

אסף אוריון מנתח במאמרו את **יחסו של משטר אובמה כלפי מלחמת האזרחים בסוריה, ובייחוד כלפי משטר אסד ששב להפעיל נשק כימי כלפי בני עמו למרות הבטחותיו לארה"ב**. הוא סורק את המהלכים שהובילו לאולטימטום שהוצב נגד סוריה ב-2013 והוכח כיעיל ביחס להגבלת השימוש בנשק כימי באזור, ולצד זאת מציין את חסרונות ההסדר ואף את אי הציות לו ע"י סוריה, שאושש באופן סופי בהצהרות דוברות הבית הלבן מאוגוסט 2016. אוריון מציין כי למרות נוכחות נשק כימי באזור, משטר אובמה עדיין נמנע מפעולה או ניסיון לאכוף את פרטי האולטימטום מ-2013, ומנתח את האופציות האחרות הנשקלות על ידי ארה"ב ואת משמעויותיהן עבור ישראל (28 בספטמבר, [מבט על](#)).

60 מילים על...

מדיניות הגרעין של מדינת ישראל היא "עמימות גרעינית" כלומר לא לאשר ולא להכחיש יכולת גרעינית. מדיניות זו איפשרה לישראל (כנראה) להתחמש בנשק גרעיני שיערוב לביטחונה ולעצם קיומה, תוך העברת מסר לפיו ישראל לא תהיה המדינה הראשונה שתממש את האופציה הגרעינית במזרח התיכון. ישראל אינה צד לאמנה בדבר אי ההפצה של נשק גרעיני (NPT) ואינה מחויבת לאפשר פיקוח חיצוני במתקניה הגרעיניים.

ידיעות מתוך ישראל

פסיקה

פינוי מבנים במאחז דרך אבות

ביום 1 בספטמבר **קיבל בג"ץ** את עתירתם של גורמים פרטיים לפנות מבנים במאחז "דרך האבות" (המכונה גם "נתיב האבות") שבגוש עציון. מדובר במבנים שהוקמו בשנת 2001, ולטענת העותרים נבנו שלא כדין על אדמות פרטיות פלסטיניות. לפי העתירה, אדמות הכפר אל-חאדר, שעליו נבנה המאחז, החלו לעבור הליך הסדר בתקופת השלטון הירדני, שנקטע לאחר תפיסת האזור בידי כוחות צה"ל. במרוצת השנים התנהלו נגד המבנים הליכי פיקוח ואכיפה, ובהם צווי הפסקת עבודה והריסה. לאחר שצווי הפסקת העבודה וההריסה לא מומשו, הוגשו הליכים משפטיים שונים בבקשה לאוכפם. **בג"ץ קיבל את העתירה והוציא צו להריסת שבעה עשר המבנים ביישוב. הוא קבע כי הימנעות המדינה מאכיפת דיני התכנון והבנייה בעניין זה מצביעה**

על אי חוקיות מתמשכת והפרת ההתחייבויות שנתנה במסגרת הליכים שיפוטיים. מאחר שפסק הדין דורש פינוי תושבים מבתיים. בהתחשב במספר המבנים שנדרש לפנות ובקשת הדרג המדיני, נתנה נשיאת בית המשפט העליון מרים נאור ארכה של שנה וחצי לצורך התארגנות, אולם קבעה כי על שניים מן הבתים להיהרס בתוך שלושה חודשים (1 בספטמבר, בג"ץ 7292/14 עלי מוחמד עיסא מוסא נ' שר הביטחון).

חוק הזנה בכפייה

ביום 11 בספטמבר דחה בג"ץ עתירות לביטול החוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 48), תשע"ה-2015, העוסק ב"מניעת נזקים בריאותיים לאסיר שובת רעב" ומאפשר, במקרים מסוימים, לכפות טיפול רפואי על אסירים שובתי רעב חרף סירובם. במסגרת העתירות נדונה, בין היתר, שאלת חוקתיותו של סעיף 19(ה) לחוק, המורה כי במסגרת בקשת היתר לטיפול רפואי ישקול בית המשפט "שיקולים של חשש לחיי אדם או חשש ממשי לפגיעה חמורה בביטחון המדינה". לטענת העותרים החוק אינו מידתי, לא אתי, וחותר תחת כללי האתיקה הרפואית המקובלים בעולם. בית המשפט קבע כי החוק הוא חוקתי. לפיו, בחוק זכויות החולה אין מענה מלא לסיטואציה המורכבת של אסירים שובתי רעב, היות ששובת רעב "אינו 'חולה' במובנו הרגיל, אלא אדם המכניס עצמו מרצון ומדעת לסיכון בריאותו כדי לבטא מחאה או להפעיל לחץ להשגת מטרה אישית או ציבורית. נוסף על כך, לשביתת רעב של אסירים ולתוצאותיה השלכות החורגות מענייני האישי של שובת הרעב. עם זאת, השופט מזוז הביע הסתייגות מסעיף 19(ה) לחוק והציע לבטלו (11 בספטמבר, בג"ץ 5304/15 ההסתדרות הרפואית בישראל נ' כנסת ישראל).

דיראני נ' שר הביטחון

ביום 4 בספטמבר דחה בג"ץ את עתירתו של מוסטפא דיראני לביטול צו החרמה של כספים שהוחרמו מביתו. בשנת 1994 לכדו כוחות צה"ל את דיראני, פעיל טרור בכיר לבנוני, בביתו בלבנון והביאו אותו לחקירה בישראל בשל מעורבותו בכליאתו והחזקתו בשבי של הנווט רון ארד. במהלך מבצע לכידתו, לקחו כוחות צה"ל מביתו מסמכים שונים, וכן כספים בסך של כ-21,000 דולר. ביום 9 במאי 2003 הוציא שר הביטחון צו החרמה של הכספים מכוח תקנה 120 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945. מספר חודשים לאחר מכן הגיש דיראני עתירה לביטולו של צו ההחרמה. בית המשפט דחה את העתירה בטענה כי לא שוכנע כי יש בשיהוי, או באיזה מהפגמים האחרים שטען להם דיראני, כדי להצדיק את ביטולו של הצו. בית המשפט מתייחס לטענת השיהוי המינהלי ומזכיר את הדיון שעלה במסגרת תפיסת האנייה Estelle לפי דיני המלקוח הימי. שם קבע בית המשפט כי הרשות השתהתה בהגשת בקשת המלקוח. השופט מלצר מדגיש כי במקרה זה מדובר במלקוח (Booty) השונה ממלקוח ימי (Prize), שקבלת הבעלות בו מחייבת הכרזה שיפוטית מיוחדת, ולכן שיהוי ניכר בפניה להשבתו פועלת נגד המדינה. להערכתו, לא היה כלל צורך בהוצאת צו ההחרמה, וזה נעשה למען הסר ספק בלבד (4 בספטמבר, בג"ץ 7596/03 מוסטפא דיראני נ' שר הביטחון).

בקשת מחבלים להשתחרר לאלתר עקב מצב רפואי

ביום 7 בספטמבר **קיבל** בג"ץ את בקשתם של שני עצורים מנהליים, השובתים רעב, לשחרורם המידי עקב מצבם הבריאותי. השניים נעצרו בחודש יוני 2016 בעקבות מידע אשר זיהה אותם עם ארגון הגא"פ. במהלך חודש יולי 2016, פתחו העותרים בשביתת רעב, אשר בזמן כתיבת פסק הדין עמדה על מעל לחמישים יום. בעקבות שביתת הרעב הלך והתדרדר מצבם הרפואי של העותרים עד שאושפזו במחלקת טיפול נמרץ, כאשר הם מסרבים לקבל טיפול רפואי. בעקבות מצב דברים זה, דרשו העותרים להורות על שחרורם, שכן אין מתקיימת עוד תכליתו המניעתית של המעצר המנהלי. **השופט פוגלמן הסכים כי העותרים אינם מהווים סיכון בנסיבות הקיימות ועל כן קבע כי אין הצדקה להותיר את צווי המעצר המנהליים. עם זאת, פוגלמן דחה את בקשתם של העותרים, וקבע כי צווי המעצר לא יבוטלו, אלא יותלו כשם שנעשה במקרים דומים בעבר, מצב משפטי המאפשר את חידוש המעצר המנהלי במידה וייטב מצבם של השניים (7 בספטמבר, בג"ץ 6878/16 מחמוד אחמד חליל בלבול נ' הפרקליט הצבאי הראשי).**

הריסות בתים

ביום 27 לספטמבר **דן** בג"ץ בעתירתם של אמג'ד עאדל מוחמד עליוה ובאסם אמין מוחמד סאית, אשר היו מעורבים ברצח הזוג איתם ונעמה הנקין בפיגוע ירי באוקטובר 2015. נטען כי השניים לקחו חלק עקיף בפיגוע ולפיכך הוצאו נגדם צווי הריסה לדירות מגוריהם. לגבי עליוה, אשר הודה במעורבותו בפיגוע ואף הורשע בדין, סברה דעת הרוב כי יש לדחות את העתירה ולאפשר את ההריסה. **השופט דנציגר קבע כי כאשר מדובר בפיגועי טרור רצחניים, גם אם המעורבים לא "סחטו את ההדק" יכול וחלקם בהוצאת הפיגוע אל הפועל היה משמעותי ומרכזי. השופט ברון, בדעת מיעוט, סברה שאין לאפשר את הריסת הבית בו מתגוררים אשתו ושמונת ילדיו הקטינים של עליוה משיקולי מידתיות. בעניין סאית, אשר כפר באשמה, קיבל בית המשפט את העתירה שכן נותר ספק לגבי מעורבותו בפיגוע (27 בספטמבר, בג"ץ 1631/16 סבאא יעקוב עליווי נ' מונא סאית).**

עדכונים נוספים

נחתם הסכם אספקת חשמל בין ישראל לרש"פ

ביום 13 באפריל 2016 ישראל והרשות הפלסטינית הסדירו בהסכם ביניהם חובות של עשור לחברת החשמל. ההסכם קובע עקרונות להסדרת תשלום החוב של הרש"פ לחברת החשמל, שעומד על 2 מיליארד שקלים. בנוסף לכך ההסכם מעביר לרש"פ, לראשונה מאז הסכם הביניים בשנת 1995, אחריות ישירה על רשת החשמל של הפלסטינים, ללא תיווך של חברת החשמל (14 בספטמבר, [Davar1](#)).

פסק דין סוקולוב נגד אש"ף

ישי שוורץ מנתח את [החלטת בית המשפט לערעורים בניו יורק](#) בתיק סוקולוב נגד אש"ף, בו בוטל פסק דין קודם שקבע שעל אש"ף והרשות הפלסטינית לפצות בסכום של 655.5 מיליון דולר משפחות של קורבנות טרור, בעלי אזרחות אמריקאית, שנפגעו בגל הפיגועים שהתרחש בישראל בראשית שנות האלפיים. בית המשפט לערעורים קבע כי אין סמכות על הנתבעים בתוך ארה"ב, שכן לרשות הפלסטינית אין די פעילות בארה"ב כדי להצדיק את הגשת התביעה דווקא שם בגין אירועים שהתרחשו מחוץ לארה"ב. לטענת המחבר, פסק דין זה הוא ביטוי למגמה של בתי המשפט בארה"ב להימנע מעיסוק בעוולות שהתרחשו מחוץ לארה"ב, אפילו כאשר הנפגעים הם אזרחי ארה"ב ולהותיר זירה זו לגורמי הממשל האמריקאי על מדיניות החוץ. שוורץ מציין כי פסיקה זו עשתה חסד עם ארה"ב וישראל שכן החלטה שעלולה הייתה למוטט כלכלית את הרשות הפלסטינית פוגעת באינטרסים של יציבות באזור. לעמדתו, מקרה זה ממחיש את הסיכון שיש בערוץ השיפוט-הנזיקי, שאין בו רגישות לצרכים מדיניים, בזירה בה נחוצה גישה גמישה ודיפלומטית (8 בספטמבר, [Lawfare](#)).

בית הדין האירופי מציע להסיר את חמאס מרשימת ארגוני הטרור של האיחוד

בשנת 2014, החליט בית הדין הכללי של האיחוד האירופי, (GC) מטעמי הליך הוגן, להסיר את ארגון החמאס וארגון Tamil Tigers מרשימת הטרור של האיחוד האירופי. רשימה זו של האיחוד מהווה רשימת סנקציות מכוחה מוקפאים נכסיהם של ארגונים ואינדיבידואלים המעורבים בפעולות טרור, בהתאם להחלטתה של המועצה מ-2001 על החלתם של אמצעים ספציפיים ללחימה בטרור ([2001/931/CFSP](#)). מועצת אירופה ערערה על ההחלטה לבית הדין האירופי לצדק (ECJ). הפרקליטה הראשית של בית הדין האירופי לצדק נתנה [שתי החלטות](#) ובהן המליצה כי בית הדין ידחה את הערעור ויאשר את החלטתו של בית המשפט קמא. החלטתו של בית המשפט הכללי מבוססת על שתי טענות פרוצדורליות: ראשית, הכללתם של ארגונים אלו ברשימה לא התבססה על מידע שנבדק על ידי רשות לאומית מוסמכת, אלא על מידע שהתקבל מהתקשורת והאינטרנט. שנית, מועצת אירופה הסתמכה על החלטת מדינה שאינה חברה באיחוד האירופי ולא הצליחה להוכיח כי החלטה זו עמדה בסטנדרטים של זכויות אדם המקובלים באיחוד האירופי. מכיוון שהחלטה זו מעוגנת בטיעונים פרוצדורליים ולא מהותיים, גם אם ידחה בית הדין האירופי לצדק את הערעור תוכל המועצה להטיל בשנית את הסנקציות לאחר שתתקן את הפגמים הדיוניים עליהם הצביע בית הדין (22 בספטמבר, [Jurist](#) ו-26 בספטמבר, [Lawfare](#)).

החלטה של בית משפט ספרדי נגד ה-BDS

בית המשפט העליון הספרדי פסק כי החלטת מועצת העיר לנגרו, הממוקמת בצפון ספרד, להחיל חרם על ישראל, סותרת הוראות חוקיות וחוקתיות וכן הוראות שספרד כפופה אליהן כחברה באיחוד האירופי. לפי פסיקת ביהמ"ש, החלטה כזו ממילא אינה נמצאת בסמכות המועצה. בנוסף, נתן ביהמ"ש לגיטימציה לתביעות של ארגון ACOM המבקש להילחם בתופעות של אנטישמיות והשמצות כנגד ישראלים. מדובר בפעם הראשונה שביהמ"ש העליון מתייחס לפעולות של BDS, וזאת לאחר שמספר בתי משפט בערכאות נמוכות יותר פסקו שפעילות זו אינה חוקית (3 באוקטובר, [ACOM](#)).

טענות לפיפ"א בגין קיום משחקים של הליגה הישראלית בשטחים

ארגון Human Rights Watch העלה טענות בפני ארגון הכדורגל העולמי פיפ"א, בנוגע לקשרים שהארגון מקיים עם ההתאחדות הישראלית על אף קיומן של קבוצות ומשחקים בשטחי הגדה המערבית, בטענה ששיתוף פעולה זה נותן לגיטימציה למפעל ההתנחלויות הישראלי. לטענת הארגון, קבוצות מהתנחלויות בגדה, המתקיימות תחת המטריה של ההתאחדות הישראלית, מפרות את המשפט הבין-לאומי בכך שהן מבססות את ההתנחלויות על ידי העסקת עובדים וקיום משחקים וכן בכך שהן מפלות וגזעניות כלפי ערבים. מנהלים של קבוצות כדורגל ישראליות מהתנחלויות הגיבו לטענות וצינו מנגד את שיתוף הפעולה שלהם עם קבוצות מהמגזר הערבי ואת פועלן למיגור האלימות והגזענות (26 לספטמבר, [mideastsoccer](#)).

ידיעות בינלאומיות

המאבק בטרור

חקיקה אמריקאית המאפשרת להגיש תביעות נגד ערב הסעודית בגין מעורבותה בפיגועי 9/11 הסנאט האמריקני אישר שינוי בחוק JASTA המאפשר למשפחות נפגעי אירוע 9/11 לתבוע את ערב הסעודית בבתי משפט אמריקניים. מדובר בצעד חדשני שאינו תואם את מדיניות ארה"ב עד כה, לאחר שבתו המשפט דחו במספר הזדמנויות תביעות המבקשות לערב את סעודיה כצד לתביעות אזרחיות של נפגעי 9/11. החוק מקנה לבתי משפט בארה"ב סמכות שיפוט נגד מדינות שתרמו ביוזעין או ברשלנות למעשי טרור, שאירעו בשטח ארה"ב ושוללת מהן טענה של חסינות מדינות, שהגנה עליהן עד כה בתביעות דומות (28 בספטמבר, [law newz](#)). החוק מרחיב לעומת חוק קודם שאפשר תביעות נגד מדינות המעורבות בטרור, אשר התייחס רק למדינות שנקבעו במפורש (כיום איראן, סודן וסוריה). הצעת החוק עברה לאחר שהקונגרס דחה את הוטו שהטיל הנשיא אובמה ב-24 בספטמבר. מדובר בצעד חסר תקדים שזכה לתמיכת שתי המפלגות, והתרחש לראשונה מאז עלייתו של אובמה לשלטון. למרות התמיכה הרחבה בהסרת הווטו, סנטורים רבים הביעו חשש מהמשמעות של החקיקה, ובפרט ביחס לנקיטת צעדי גומלין נגד חיילים אמריקאים

בבתי משפט בחו"ל, ופנו לנציג הרוב בסנאט, הסנטור מיטץ' מקיוול, בבקשה לשקול תיקונים לחקיקה (ראו [כאן](#)). מבחינה משפטית, נשמעו קולות לפיהם החוק סותר את עקרון חסינות המדינות הקבוע במשפט הבינלאומי המנהגי. **ויליאם דודג'** דוחה טענה זו וקובע כי לא ניתן לקבוע שיש כלל במשפט הבינלאומי המנהגי המעניק חסינות מלאה למדינות מתביעות מסוג זה (30 בספטמבר, [Just Security](#)).

נדחה הסכם שלום בין ממשלת קולומביה לארגון המורדים FARC

ביום 3 באוקטובר נדחה ניסיון נוסף להביא לסיום המלחמה בין ממשלת קולומביה וארגון המורדים המקרסיסטי FARC לאחר שמספר ימים קודם לכן [חתמו](#) שני הצדדים על הסכם שלום. ההסכם אמור היה להסדיר את פעילותו של FARC במסגרת מפלגתית, להביא להפסקת מעורבותו בפעילות טרור ולהעניק חסינות למנהיגיו. הסכסוך, שנמשך 52 שנה, הביא למותם של אלפים ולפגיעה בעשרות אלפים. ההסכם עתיד היה לעבור משאל עם, אך בניגוד לציפיות, גבר במשאל העם המחנה המתנגד להסכם ברוב של 50.2%. הסיבות המרכזיות להתנגדות הציבור הן החסינות והתמיכה הכספית שהוענקו לאנשי הארגון במסגרת חזרתם לחיים אזרחיים, למרות הפשעים החמורים שביצעו. נכון לתאריך זה, הפסקת האש בין הממשלה ו-FARC נותרה בעינה עד להתיעצויות בין המנהיגים (3 באוקטובר, [Jurist](#)).

מצביעים בשווייץ אישרו חקיקת חוק מעקב חדש

שווייץ העבירה לאחרונה חוק פיקוח חדש המרחיב את סמכויותיו של שירות המודיעין בעניינים הקשורים לטרור. החוק החדש גם מקל על קיומו של שיתוף פעולה עם סוכנויות ביון זר. בין האמצעים השונים שהוא מאפשר, מתיר החוק האזנה למכשירי טלפון ורשתות מחשב. זהו שינוי דרסטי מבחינת שירותי המודיעין השווייצרים, שעד כה הסתמכו אך ורק על מידע שסופק על ידי מקורות ציבוריים ורשויות אחרות. ארגון אמנסטי אינטרנשיונל מתח ביקורת על החוק בטענה שהוא פולשני מדי ופוגע בחופש הביטוי (26 בספטמבר, [Jurist](#)).

דיני מלחמה

תחולת האמנה האירופית לזכויות אדם על פעילות מחוץ לבריטניה של כוחות בריטיים

ביום 9 בספטמבר נתן בית המשפט לערעורים של בריטניה את החלטתו בעניין [Al-Saadoon](#) [and Others v. Secretary of State for Defence](#). במסגרת תיק זה רוכז הדיון במעל 1,300 תביעות שנגעו להפעלת כוח על ידי כוחות בריטיים בעיראק לאחר הפלישה בשנת 2003. במסגרת החלטתו, הפך בית המשפט לערעורים את [החלטת בית המשפט הגבוה](#) שקבע כי האמנה האירופאית לזכויות אדם (ECHR) חלה ברמה האקס-טריטוריאלית כאשר גורם שלטוני מפעיל כוח פיסי כנגד אינדיבידואל, גם כאשר מדובר בשימוש בכוח בלבד, ללא מעצר או הפעלת

סמכויות שלטוניות. החלטה זו הרחיבה את היקף תחולתה של האמנה. בית המשפט לערעורים נקט בגישה שמרנית יותר וקבע כי זוהי פרשנות מרחיבה מדי של הפסיקה של בית הדין האירופי (פס"ד [Al-Skeini](#)) אשר עסק במקרים של הפעלת סמכות מעצר, וכי נכון למצב המשפטי הקיים אין די בהפעלת כוח פיסי בלבד על מנת להביא לתחולת האמנה על פעילות כוחות צבאיים מחוץ לשטח המדינה. **דיוויד גודארד** מנתח את ההחלטה ומציין כי סביר להניח שיהיה עליה ערעור לבית המשפט העליון בבריטניה ואף אפשרות להפניית הנושא, לאחר מכן, לבית הדין האירופי לזכויות האדם בשטרסבורג (30 בספטמבר, [Just Security](#)).

יישום משפט זכויות האדם על פעילויות צבאיות בריטיות בחו"ל

בחודש שעבר נתן בית המשפט הגבוה לצדק באנגליה את החלטתו בתיק [קונטיק נגד משרד הביטחון](#), שעניינו בשאלת תחולת האמנה האירופאית לזכויות אדם (ECHR) על פעילויות הצבא הבריטי בחו"ל, **האם ומתי**. זאת, בעקבות עתירתן של אלמנות סרביות שבעליהן נחטפו או נרצחו בקוסובו בין החודשים יוני ויולי 1999 לאחר השתלטות כוחות נאט"ו בקוסובו. בעתירתן טענו כי הכוחות הבריטיים כשלו, הן בהגנה על משפחותיהן והן בחקירת מקרי ההרג. ביהמ"ש בהחלטתו, דחה את טענות התובעות וקבע כי האמנה לא חלה במקרה דנן, בין היתר משום שלא קמה סמכות שיפוט על המעשים לכאורה של הצבא הבריטי, מאחר שלכוחות הבריטיים לא היתה שליטה אפקטיבית בקוסובו (28 בספטמבר, [Just Security](#)).

הבהרה של כללי הסיכול הממוקד של ארה"ב

דוח של פרויקט RAND **מציע גישות חדשות לדיני הסיכול הממוקד של ארה"ב, לאור השימוש המוגבר במל"טים וכלי נשק ארוכי טווח**. הדוח טוען כי הפרת נורמות של דיני מלחמה ע"י ארה"ב מובילה להפרות נוספות שיכולות לפגוע באינטרסים שלה ברמה האזורית, ומציע עיצוב מחדש של דיני הסיכול הממוקד תוך התחשבות בהתפתחויות בתחום כלי הנשק ורגישות לסוגיית סיווג הסכסוך ולוחמה נגד ארגוני טרור.

הצהרה של שרי חוץ ובה ביקורת על הפרת דיני המלחמה על ידי רוסיה וסוריה

בעקבות האירועים האחרונים בסוריה, הכוללים, בין היתר, דיווחים בלתי פוסקים על שימוש בנשק כימי והפצצות מתמשכות על שיירות הומניטריות, **שרי המדינות המובילות באירופה, ארה"ב והאיחוד האירופאי, מצהירים מחדש על מחויבותם להשמדת דאע"ש בסוריה ועיראק**. הם קוראים לרוסיה להתמקד בהתחייבותה להילחם בדאע"ש, ומבהירים כי עליה חובת ההוכחה שהיא אכן מחזיקה בכוונות וביכולות לנקוט בכל הצעדים הנדרשים לסייע למאמצים הדיפלומטיים להפסקת העוינות בסוריה. מלבד הצהרות אלה, דורשים שרי החוץ גישה הומניטרית רחבה לכל חלקי סוריה, תומכים בחקירה של האו"ם על שימוש בנשק כימי בסוריה וקוראים למועצת הביטחון של האו"ם לנקוט צעדים בקשר לזוועות הקונפליקט בסוריה (25 בספטמבר, [GOV.UK](#)).

חקירות בגין פשעי מלחמה בתימן

הסכם פשרה שהושגה בין מועצת זכויות האדם של האו"ם לסעודיה בנוגע לחקירת הפרות של זכויות אדם והפרות של דיני הלחימה בתימן **קובע כי במקום שתנוהל חקירה עצמאית, חוקרים מטעם האו"ם יוצמדו לוועדת חקירה תימנית**. פשרה זו ספגה ביקורת מכיוון שוועדת חקירה זו נחשבת לוועדה משוחזרת, שאינה עומדת בסטנדרטים בינלאומיים. ספק נוסף עולה גם בנוגע לכמות המידע שייחשף בפני חוקרי האו"ם שיוצמדו לוועדה, על מנת שאלו יוכלו לבצע חקירה אפקטיבית (29 בספטמבר, [The Guardian](#)).

דוח האו"ם: צבא דרום סודאן מתחמש בנשק כבד ותורם להמשך הסכסוך

דוח של האו"ם **חושף כי הלחימה שהתרחשה בסודן במהלך יולי 2016 והובילה למותם של מאות אזרחים אורגנה ובוצעה ע"י הממשלה**. זאת ועוד, הדוח מציין כי לראשונה מזה חודשים צבא דרום סודן משתמש בנשקים מתקדמים, כולל שני מטוסי קרב שמקורם אינו ידוע. מנגד, המורדים במדינה אינם מקבלים סיוע משמעותי, והעזרה מסתכמת בהעברת נשק קל בלבד (9 בספטמבר, [הארץ](#)). האירועים האחרונים הובילו את מועצת הביטחון של האו"ם לשקול הטלת אמברגו נשק על המדינה, אם זו לא תציית לתכנית ותפעל להצבת 4,000 פקחי או"ם נוספים. מקור הצעדים בדוח מוקדם יותר שהוציאה ועדת חקירה של האו"ם, המצביע על שורה ארוכה של פשעים בין-לאומיים, ביניהם תקיפת אזרחים, אונס ושימוש בילדים למטרות לחימה (9 בספטמבר, [The Guardian](#)).

סכסוכים ממושכים-דוח של הצלב האדום בעקבות ביקורים במשלחות

הועד הבינלאומי של הצלב האדום פרסם **דוח המתאר את גישתו של הארגון לסיוע הומניטרי באזורים תחת סכסוך מתמשך, לאור מקרים מהתקופה האחרונה**. סכסוכים ממושכים מאופיינים בהתארכותם, בקושי בפתרוןם ובהיותם ברי שינוי. הצלב האדום משקיע כשני שליש מתקציבו על סיוע באזורים תחת סכסוך ממושך. סכסוכים ממושכים הם מקור מרכזי לסבל אנושי, בעיקר בשל חוסר התחשבות בדין הומניטרי בינלאומי (IHL) הגורם לעקירתם של אזרחים לתקופה ממושכת, להגירה ולרגרציה התפתחותית של מדינות. הדוח סוקר, בין היתר, את ההשפעה המזיקה של סכסוכים ממושכים על המדינה והקהילה ואת "הגישה המשולבת" של הארגון לפתרון קצר וארוך טווח לבעיה זו (9 בספטמבר, [ICRC](#)).

האו"ם קורא לחקירת הפגזות אמריקאיות באפגניסטן

ארגון הסיוע של האו"ם באפגניסטן (UNAMA) **גינה תקיפה שבוצעה על ידי מל"ט אמריקאי במחוז אצ'ין באפגניסטן ובה הופצץ מבנה אזרחי והביא למותם של 15 אנשים ולפציעתם של 13**. גורמים אמריקאים הודו שהתקיפה בוצעה על ידם ומסרו כי חקירה פנימית תתבצע לפני שיימסר מידע נוסף. ארגון הסיוע קרא לביצוע חקירה עצמאית, שקופה ואפקטיבית וקרא לצדדים

לכבד את כללי המשפט ההומניטרי. מספר פסקי דין הנוגעים לשימוש במל"ט בסכסוכים מזוינים נדונו בשנים האחרונות בבתי משפט אמריקאים, במרביתם דחו בתי המשפט עתירות שנגעו לתחולת חוק חופש המידע האמריקאי (FOIA) על השימוש במל"טים באופן כללי ובפרט השימוש בהם במסגרת סיכולים ממוקדים, גם כשהמחבלים נשואי התקיפה מחזיקים באזרחות אמריקאית (30 לספטמבר, [Jurist](#)).

משפט בינלאומי פלילי

תובעת ה- ICC פרסמה נייר מדיניות על אופן תעדוף המקרים שייחקרו על ידה תובעת ה- ICC [פרסמה](#) ביום 15 בספטמבר [נייר מדיניות](#) על אופן תעדוף המקרים שייחקרו על ידי משרדה. מדובר בשלב של פתיחת חקירות לגבי מקרים ספציפיים שנבחנו במסגרת מצבים שנמצאים כבר בבדיקה מקדמית של התובעת. הצורך בתעדוף נובע מכך שלבית הדין משאבים מוגבלים והוא אינו יכול לחקור את כל המקרים שמתעוררים תוך כדי הבדיקה המקדמית. במסמך מצוין כי משרד התובעת יפעל באופן עצמאי, אובייקטיבי וללא משוא פנים בבחירת המקרים לחקירה ולא יגביל עצמו למקרים שהמדינה המפנה הדגישה בפנייתה. כן הודגש כי התביעה לא תבקש ליצור מראית עין של איזון בחקירת הצדדים השונים לעימות. בבחירת המקרים תיבחן מידת הקבילות של המקרים, כולל העמידה בעקרון המשלימות, במסגרתו ייבדק האם יש חקירה מדינתית כנה כנגד אותו אדם בגין אותם מעשים. הקריטריונים המנחים בבחירת המקרים לחקירה הם ראשית, חומרת הפשע - במסגרת זו ייבחן ההיקף של המעשים, אופי המעשים, אופן ביצוע המעשים וההשפעה שלהם על הקורבנות וכן על משאבי הטבע והסביבה. קריטריון נוסף הוא מידת האחריות של הנחקר - המטרה תהיה להעמיד לדין את מי שאחראי ביותר לפשעים, ולכן בדרך כלל ייחקרו הדרגים הבכירים יחסית אך תיתכן גם חקירה של דרגים נמוכים כאשר מעשיהם חמורים במיוחד. קריטריון נוסף הוא בחירה באישומים שמייצגים במידה נכונה את הפשעים שבוצעו במצב הנתון, כולל תשומת לב מיוחדת לפשעים שאינם זוכים לטיפול פלילי מספיק, כולל אונס, תקיפות של אוצרות תרבות ודת ופשעים נגד כוחות שמירת שלום ופעילים הומניטריים. לפי האמור במסמך, משרד התובעת יכין, בהתבסס על העקרונות האמורים, מסמך פנימי של בחירת מקרים, אשר יעודכן באופן שוטף. מסמך זה יסייע בקביעת התעדוף של חקירת המקרים. התעדוף יתחשב גם בשיקולים של אפקטיביות החקירה.

דוח פעילות של בית הדין הפלילי הבינלאומי

במהלך חודש ספטמבר פורסם [דוח על פעילותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי בין השנים 2015-2016](#), אשר הוגש לאסיפה הכללית של האו"ם ביום 19 באוגוסט. הדוח מציין כי הייתה זו תקופה עמוסה לבית הדין שמנהל, נכון למועד פרסומו, 23 תיקים ודן בעניינים של 10 אירועים ברחבי העולם. בתקופה זו ניהל משרד התובעת של בית הדין בדיקה מקדמית בגין 11 אירועים שונים שהובאו בפניו, ביניהם אירועים בעיראק, אוקראינה והרשות הפלסטינית. במהלך תקופה זו נפתחה חקירה חדשה ונוספת, בעניין האירועים בגיאורגיה. הדוח ממשיך ומציין הרשעות

והעמדות לדין תקדימיות שאירעו בתקופה הרלוונטית לו. הרשעתו של במבה גומבו מקוננו היא תקדימית מבחינת העיסוק שלה בסוגיית אחריות המפקדים ועבירות אלימות מינית. העמדתו לדין של אל מאחדי ממאלי (שהורשע במהלך חודש ספטמבר) נחשבת גם היא לתקדימית, בשל העבירה בגינה הואשם, הריסת מבני תרבות.

בית הדין הפלילי הבינלאומי מרשיע את הג'יהאדיסט ממאלי על פגיעה באתרי תרבות

אלכסנדרה פארון מדווחת כי בית הדין הפלילי הבינלאומי **גזר את דינו של אחמד אל פאקי אל מאחדי, ג'יהאדיסט שפיקח על הריסת מקדשים בטימבקטו, מאלי, ואשר הודה באשמתו, למאסר של 9 שנים**. מקרה זה שהובא בפני בית הדין נחשב להיסטורי משום שזוהי הפעם הראשונה שהועמד לדין אדם עקב נזק לרכוש ולא לחיי אדם. ההסבר שהובא על ידי בית הדין פירט כי מקדשים אלו הם אמנם רכוש, אך גם מהווים חלק מהותי במורשת הדתית והתרבותית של הקהילה במאלי (28 בספטמבר, [Jurist](#)).

סמכותן של ערכאות בינלאומיות על פעילות ארה"ב בלוב

במאמרם בוחנים בת ואן שאק, ריאן גודמן ואלכס ויטינג את הסבירות שלבית הדין הפלילי הבינלאומי תהא סמכות שיפוט על פעילות צבאית אמריקאית נגד דאע"ש בלוב. לוב אינה צד לחוקת רומא. סמכותו של בית הדין לגבי פשעי מלחמה בלחימה בלוב הוקנתה לו בהחלטה 1970 של מועצת הביטחון, שם נקבע כי לו סמכות על כל האירועים שהתרחשו בלוב. זאת בסייג לפיו אזרחי מדינה שאינה צד לחוקת רומא, למעט לוב, יהיה כפופים רק לסמכות השיפוט של מדינתם לגבי מעשים שבוצעו במבצעים שנעשו מכוח ההסמכה של מועצת הביטחון. מתעוררת השאלה האם סייג זה לסמכות חל גם על תקיפות של ארה"ב נגד אנשי דאע"ש בלוב, שלא בהכרח מבוצעים מכוח ההסמכה של מועצת הביטחון. המחברים סבורים כי ניתן לבסס טענה לפיה הפעילות המבצעית של ארה"ב בלוב נגד דאע"ש נופלת בגדר ההסמכה של מועצת הביטחון. הם אף מציינים כי לא נטען שארה"ב ביצעה פשעי מלחמה ובפרט לא נטען שיש מדיניות כוללת (plan or policy) של ביצוע פשעי מלחמה מצידה. מעבר לכך, המחברים מצביעים על כך שספק אם בית הדין ירצה לפתוח חזית מול ארה"ב בסוגיה וכן ספק אם ירצה לאתגר את התוקף של סעיפים של החרגת סמכותו כפי שמופיעים בהחלטה 1970, שכן הדבר יצמצם את הנכונות של מועצת הביטחון להעניק לבית הדין סמכות במקרים עתידיים (7 בספטמבר, [Just Security](#)).

השפעת הסיכון שבפתיחת חקירה בבית הדין הפלילי הבינלאומי על פרקטיקות סיכול צבאי

ריאן גודמן ואלכס ויטינג דנים בהגדרת היסוד הנפשי/הכוונה הפלילית לפי אמנת בית הדין הפלילי הבינלאומי. סעיף 30 לאמנה קובע יסוד נפשי לביצוע פשע כשאדם מתכוון לגרום לתוצאה מסוימת או כשהוא מודע לכך שהיא תקרה בהשתלשלות אירועים רגילה. גודמן ויטינג מנתחים סעיף זה ומגיעים למסקנה, לאור פסיקה קודמת של בית הדין בתיקו של לובנגה, בו נקבע כי במידה שהייתה פגיעה בחיי אזרחים וברכוש עקב שימוש בציד תקול או במידע לא נכון, ואותו

גורם ממשיך להשתמש באותו ציוד או מידע למרות שידע כי אלו גרמו למוות ולהרס הקודמים, הדבר יכול למלא את התנאי של היסוד הנפשי הנדרש לפי האמנה. גודמן וויטינג מסכמים בכך שאמנם פזיזות גרידא אינה מספיקה לבסס פשע מלחמה על פי האמנה, אך דפוס של צירוף של אדישות ורשלנות יכול להוביל לביסוס היסוד הנפשי. בהתאם, הם ממליצים לכוחות צבאיים לחקור ולתקן תהליכים שהובילו למוות של אזרחים, כדי שאלו לא יישנו ויעלו לכדי מימוש היסוד הנפשי של העבירה (15 בספטמבר, [Just Security](#)).

דיני הים

אוקראינה תובעת את רוסיה בבית הדין לבוררות

אוקראינה הגישה תביעה בבית דין לבוררות נגד רוסיה בגין פעילותה באזור הימי הגובל בחצי האי קרים שבים השחור, בטענה כי זו הפריעה לאוקראינה לממש את זכויותיה באזור. התביעה הוגשה לפי הנספח השביעי לאמנת האו"ם בדבר דיני הים. להערכתו של ג'וליאן קו, אוקראינה אינה מנסה בתביעתה זו להוביל לקיומו של דיון בדבר גבולות ימיים ולהכרזה על סיפוח קרים כבלתי חוקי, כדי למנוע מראש העלאת טענה מצד רוסיה בדבר הפרת סעיף 298, המחריג מסמכות בית הדין את סוגיית הגבולות. אוקראינה מכוונת להתמקד בפעולות מסוימות בהן נקטה רוסיה באזורים הימיים של קרים, בהם היא רואה אזורים המצויים בשטחה. קו תוהה כיצד תגיב רוסיה לתביעה זו והאם תנהג בדומה לסיין, שהחרימה את הליך הבוררות שהחל בעקבות פניה מצד הפיליפינים (17 בספטמבר, [Opinion Juris](#)).

דיני הגירה

מנהיגי העולם אישרו את הצהרת הפליטים

ביום 19 בספטמבר אימצה העצרת הכללית של האו"ם את [הצהרת ניו יורק בדבר פליטים ומהגרים](#), שנועדה להגן על זכויותיהם של פליטים ומהגרים ולתת מענה למשבר הפליטים העולמי המתרחש בשנים האחרונות. בין מטרותיה, מתחייבת ההכרזה לשפר את שירותי החינוך המוצעים לילדי פליטים, לתמוך בקמפיינים בינלאומיים נגד שנאת זרים ולחזק את התרומות החיוביות שמביאים עמם מהגרים ופליטים למדינות המארחות. ארגוני זכויות אדם, כגון Human Rights Watch, הביעו אכזבה מהכרזה זו, אשר אינה מחייבת ואינה מספיקה להערכתם, לאור המשבר ההומניטרי העצום עמו מתמודד העולם (20 בספטמבר, [הארץ](#)).

הירשמו ללקט
הידיעות

ניתן למצוא אותנו :

© 2016 כל הזכויות שמורות

התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS